

Handling 2023 nr 72

Redovisning av uppdrag att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap

Till Göteborgs kommunfullmäktige

Kommunstyrelsens förslag

Kommunstyrelsen tillstyrker stadsledningskontorets förslag i tjänsteutlåtande den 13 mars 2023 och föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

1. Kommunfullmäktiges uppdrag 2022-10-06 § 15, punkt 1, att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap i Göteborg och upplysa om dess medicinska och sociala konsekvenser antecknas och förklaras fullgjort i enlighet med stadsledningskontorets redovisning och bedömning av uppdraget.
2. Kommunfullmäktiges uppdrag 2022-10-06 § 15, punkt 3, att säkerställa rutiner för stöd och hjälp till personer som tvingats in i kusinäktenskap antecknas och förklaras fullgjort.

Vid behandling av ärendet i kommunstyrelsen förekom skiljaktiga meningar:

Jenny Broman (V) yrkade bifall till stadsledningskontorets förslag och avslag på övriga yrkanden.

Martin Wannholt (D) yrkade bifall till yrkande från D, M, L och KD den 5 mars 2023.

Jörgen Fogelklou (SD) yrkade bifall till yrkande från SD den 31 mars 2023.

Vid omröstning i huvudvotering beträffande Jenny Bromans yrkande och Martin Wannholts yrkande röstade Daniel Bernmar (V), Viktoria Tryggvadottir Rolka (S), Blerta Hoti (S), Jenny Broman (V), Marina Johansson (S), Karin Pleijel (MP) och ordföranden Jonas Attenius (S) för bifall till Jenny Bromans yrkande.

Axel Josefson (M), Hampus Magnusson (M), Martin Wannholt (D), Axel Darvik (L) och Elisabet Lann (KD) röstade för bifall till Martin Wannholts yrkande.

Jörgen Fogelklou (SD) avstod från att rösta.

Kommunstyrelsen beslutade med sju röster mot sex att bifalla Jenny Bromans yrkande.

Jörgen Fogelklou (SD) reserverade sig mot beslutet till förmån för det egna yrkandet.

Representanterna från V, S och MP antecknade som yttrande en skrivelse från den 4 april 2023.

Emmyly Bönfors (C) antecknade som yttrande en skrivelse från den 4 april 2023.

Göteborg den 5 april 2023
Göteborgs kommunstyrelse

Jonas Attenius

Mathias Sköld

Yttrande

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet

2023-04-04

2.1.13

Yttrande angående – Redovisning av uppdrag att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap

Yttrandet

Att förebygga barn- och tvångsäktenskap, där kusingiften kan vara en del, ingår i kommunens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, med ett tydligt rättighetsperspektiv att fritt kunna välja sin partner. Göteborgs stad har ett pågående arbete med rutiner på området hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive tvångsäktenskap, som bör fortsätta och spridas till samtliga socialförvaltningar. Det finns kunskapsunderlag som kommunen har tagit fram och som arbetet i alla berörda nämnder ska ta lärdomar från, exempelvis Amanda-kommissionens rapport och dess rekommendationer. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande belyser samtidigt att det finns utmaningar för staden i arbetet vidare.

Socialstyrelsen har ännu inte sammanställt en kunskapsöversikt kring de medicinska riskerna förknippade med att kusiner får barn, risker som får konsekvenser för barns utveckling och som kan medföra ökade behov av stödinsatser från kommuner och regioner. Göteborgs stad inväntar det informationsmaterial som nationellt planeras att tas fram, något som även Västra Götalandsregionen har beslutat att göra. Det är den nuvarande regeringens ansvar att säkerställa att Socialstyrelsen har både uppdrag och förutsättningar att ta fram de kunskaps- och informationsmaterial som kommuner och regioner inväntar.

Vi godkänner redovisningen av uppdraget, trots vissa förbehåll. Vi menar att det är viktigare att fokusera på konkreta insatser i stadens nämnder, i samarbete med medicinsk expertis och organisationer med kunskap om hedersförtryck, än att bidra till ökad byråkrati.

Yttrande

Centerpartiet

2023-04-04

2.1.13

Yttrande angående Redovisning av uppdrag att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap

Yttrandet

Hedersförtryck är ett problem som drabbar både kvinnor och män, men kanske framförallt kvinnor och flickor. Vi ser tyvärr att olika former av förtryck återfinns i staden och Göteborgsregionen, något som är totalt oacceptabelt. Våldet är ofta både psykiskt och fysiskt och gör att människors frihet begränsas. En av de yttersta formerna av förtryck är tvångsäktenskap, där man tvingas gifta sig med någon mot sin vilja. Ibland är det med någon från en helt annan familj men det kan också vara med någon som står en närmre, exempelvis en kusin. Det gör att det kan bli ännu svårare att komma ur situationen, när familjen är så tätt sammankopplad.

Alla former av förtryck måste tas på allvar oavsett utövare och behöver motverkas på flera plan. Därför är det positivt att stadens arbete har utvecklats och att flera planer tagits fram med tillhörande insatser för att Göteborg ska bli en stad där alla kan leva fria från förtryck. Än finns mycket arbete kvar att göra för att nå dit.

Stadsledningskontoret skriver i sitt tjänsteutlåtande att det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck har ett tydligt rättighetsperspektiv, där rätten att fritt välja sin partner ingår. Att motverka kusingifte är en del av det arbetet. Centerpartiet delar den bilden och vill särskilt lyfta upp det ovärderliga arbete som Regionalt stödcentrum heder och Resursteam heder gör. Det är av stor vikt att detta arbete fortsätter och utvecklas. När det på nationell nivå tagits fram underlag, i samverkan med hälso-och sjukvården, med information om de medicinska riskerna med kusinäktenskap kan arbetet med detta på lokal nivå komma att revideras. Därför bör det viktiga arbete som pågår fortsätta och vid behov revideras utifrån eventuella framtida riktlinjer på nationell nivå.

Yrkande
2023-03-31

Ärende nr: 2.1.13

Yrkande angående – Redovisning av uppdrag att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Kommunfullmäktiges uppdrag 2022-10-06 § 15, punkt 1 samt kommunfullmäktiges uppdrag 2022-10-06 § 15, punkt 3 förklaras ej fullgjort.
2. Kommunstyrelsen hemställer till Västra Götalandsregionen om en gemensam informationssatsning för att motverka kusinäktenskap och därigenom förebygga risken för medfödda funktionsnedsättningar och sjukdomar.
3. Stadsledningskontoret tar fram en kostnadskalkyl för en kommunal informationskampanj på olika språk, med upplysning om att kusinäktenskap kan leda till att barn blir funktionsnedsatta.
4. Socialnämnden Nordost tar fram en gemensam strategi för de fyra socialnämnderna med upplysning och förebyggande information i syfte att motverka kusingifte i Göteborg.

Yrkandet

Kusinäktenskap är direkt relaterat till den ansvarslösa migration som Socialdemokraterna tillsammans med flera partier i Göteborg och Sverige har vurmat och arbetat för i decennier. De senaste årens uppmärksammade hedersrelaterade tvångsäktenskap och barngiftermål i Sverige har nästan alla rört sig om kusinäktenskap. Amandakommissionen är ett typexempel på en aktion som uppstått till följderna av ett kusinäktenskap med tragiska följder. Sveriges generösa äktenskapsinvandring bidrar till ytterligare press på barn till invandrare från klankulturer att gifta sig med sina kusiner. Släkterna anammar klankulturen för att behålla egendomar, det egna blodet och kontrollen över klanen. Kusingiften är inte bara ett hälsoproblem, i kombination med klaner är det också ett demokratiproblem.

I Danmark och Norge har myndigheterna sedan länge gett ut broschyrer samt lagt ut information på internets vårdguider – Något SD Göteborg informerat kommunstyrelsen om i yrkanden sedan frågan kom upp 2020. Vi har konsekvent yrkat på att Göteborgs kommun ska sträva efter att göra detsamma. Det har röstats ner av samtliga partier. Grannländerna informerar och upplyser sakligt via olika kanaler om att kusinäktenskap kan leda till att barnen blir handikappade. Man

åberopar forskning som visar att risken för medfödda handikapp och sjukdomar är dubbelt så hög i kusinäktenskap och ännu högre om medfödda sjukdomar finns i familjen eller om ingifte förekommit i flera led dessförinnan. I Sverige och Göteborg är det dessvärre fortfarande en tabubelagd fråga, omgärdad av rädsla.

Skriftlig fråga i riksdagen 2017/18:415 från (SD) till (S)

"I dag saknas relevant statistik för hur vanligt förekommande det är med äktenskap mellan kusiner. Eftersom statistiken saknas är det svårt att bedriva forskning eller göra undersökningar på området. Detta har tidigare påtalats av socialdemokratiska ledamöter under den tid som regeringsunderlaget bestod av partier från Alliansen. Man skulle därför kunna tro att statistik skulle börja föras av en ny regering som har ett socialistiskt stöd, men så verkar inte vara fallet. Med anledning av ovanstående vill jag fråga statsrådet Ardalán Shekarabi:

"Avser statsrådet och regeringen att agera för förbättrad statistik om äktenskap mellan kusiner och i så fall på vilket sätt?"

Frågan besvarades av Ardalán Shekarabi i december 2017

"SD har frågat mig och regeringen om vi har för avsikt att agera för förbättrad statistik om äktenskap mellan kusiner och i så fall på vilket sätt?"

Bakgrunden till frågan är att det, enligt frågeställaren, i dagsläget saknas relevant statistik för hur vanligt förekommande det är med äktenskap mellan kusiner.

Eftersom statistiken saknas är det svårt att bedriva forskning eller göra undersökningar på området. Bestämmelser om hindersprövning finns i äktenskapsbalken. Kusingifte ingår inte bland förhållanden som kan innebära att hinder mot äktenskap föreligger. Jag har inte för avsikt att ta något initiativ i den riktningen." - Stockholm den 13 december 2017 Ardalán Shekarabi (S)

Socialdemokraterna på riksnivå bekräftar därmed att de inte är intresserade av att driva frågan vidare över huvud taget.

Riksdagsledamoten Mikael Eskilander (SD) har också ställt frågor om riskerna med kusinäktenskap till Morgan Johansson (S). Även där uppvisade Socialdemokraterna ett lika vagt intresse och engagemang i att driva frågan vidare.¹

¹ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/atgarder-mot-kusingifte_H512365

Yrkande

Demokraterna, Moderaterna, Liberalerna, Kristdemokraterna

2023-03-05

Ärende 2.1.13

Yrkande angående - Redovisning av uppdrag att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Kommunfullmäktiges uppdrag 2022-10-06 § 15, punkt 1, att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap i Göteborg och upplysa om dess medicinska och sociala konsekvenser förklaras ej fullgjort i enlighet med stadsledningskontorets redovisning och bedömning av uppdraget.
2. Kommunfullmäktiges uppdrag 2022-10-06 § 15, punkt 3, att säkerställa rutiner för stöd och hjälp till personer som tvingats in i kusinäktenskap förklaras ej fullgjort.

Yrkandet

Stadsledningskontoret skriver i tjänsteutlåtandet att staden bör avvakta med att implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap i Göteborg och upplysa om dess medicinska och sociala konsekvenser i avvaktan på evidensbaserad medicinsk information från Socialstyrelsen. Vi delar inte den bedömningen. Enligt Socialstyrelsen är det inte fastställt att genetisk rådgivning, inklusive kusingiftemål, ska inkluderas i nästa steg av arbetet om prekonceptionell hälsa och ett eventuellt datum för delpubliceringen är ännu inte offentliggjord. Riskerna för kongenitala avvikelser för barn med föräldrar i nära släkt är så pass allvarliga att det därför inte är försvarbart med att invänta ett eventuellt informationsmaterial med ovisst publiceringsdatum.

Vi ställer oss också frågande till att det finns en avsaknad av evidensbaserad medicinsk information. Riskerna med kusinäktenskap är både välkända och välbelagda. Flera omfattande forskningsstudier har över tid visat att risken för kongenitala avvikelser kraftigt ökar om fadern och modern är kusiner. I Norge finns informationsmaterial om riskerna med kusinäktenskap tillgängligt på deras motsvarighet till 1177 och norska Folkehelseinstituttet avråder från kusinäktenskap ur ett hälsomässigt perspektiv. Även danska Sundhedsstyrelsen har förordat en intensifiering av upplysningsinsatsen för riskerna av detsamma. På kommunal nivå har t.ex. engelska Bradford, som är jämnstor med Göteborg, tagit fram informationsmaterial om riskerna med kusinäktenskap utifrån forskning. Uppdraget om implementering av arbetssätt och upplysning ligger således kvar.

Vidare bedömer SLK att arbetet med stöd och hjälp faller inom ramen för de senaste årens arbete med att motverka och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. I tvångsäktenskap mellan kusiner finns dock en extra svårighet och utsatthet i att ta sig ur, eftersom man vanhedrar hela släkten och man hamnar i en än värre beroendeställning, detta behöver tas i beaktning. Vi förklarar därför även detta uppdrag som ej fullgjort och uppmuntrar SLK att inhämta kunskap från bl.a. GAPF om vilken roll kusinäktenskap har i hederskulturen och hur de ser på det förebyggande arbetet mot kusinäktenskap.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-03-13

Diarienummer 1173/22

Handläggare

Jeanette Stål

Telefon: 031-368 03 13

E-post: jeanette.stal@stadshuset.goteborg.se

Redovisning av uppdrag att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Kommunfullmäktiges uppdrag 2022-10-06 § 15, punkt 1, att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap i Göteborg och upplysa om dess medicinska och sociala konsekvenser antecknas och förklaras fullgjort i enlighet med stadsledningskontorets redovisning och bedömning av uppdraget.
2. Kommunfullmäktiges uppdrag 2022-10-06 § 15, punkt 3, att säkerställa rutiner för stöd och hjälp till personer som tvingats in i kusinäktenskap antecknas och förklaras fullgjort.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige gav 2022-10-06 § 15 kommunstyrelsen i uppdrag att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap i Göteborg och upplysa om dess medicinska och sociala konsekvenser. Kommunstyrelsen gavs även i uppdrag att säkerställa rutiner för stöd och hjälp till personer som tvingats in i kusinäktenskap samt att skriftligen återrapportera uppdraget.

Stadsledningskontoret bedömer, efter dialog med Socialstyrelsen och Västra Götalandsregionen, att staden bör avvakta nationellt framtagna underlag och en etablerad samverkan med hälso- och sjukvården angående information om medicinska risker med kusinäktenskap.

Stadsledningskontoret bedömer, efter dialoger med Resursteam heder, Regionalt stödcentrum heder och arbetsgrupp respektive styrgrupp hedersvåld/våld i nära relation inom socialförvaltning Nordost, att pågående arbete med rutiner på området hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive tvångsäktenskap, bör fortsätta och spridas till samtliga socialförvaltningar och att arbetet ska ta lärdomar från de underlag staden har tagit fram, som Amanda-kommissionens rapport.

Bedömning ur ekonomisk dimension

I nuläget föranleder uppdraget inga kostnader för Göteborgs Stad. Eventuella framtida kostnader för information om medicinska risker får hanteras när det blir aktuellt.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Kusingiften kan vara en del av barn- och tvångsäktenskap som kan ske genom att familj eller släktingar försöker övertyga, pressa, tvinga, hota eller misshandla den unga till att gifta sig mot sin vilja. Barn- och tvångsäktenskap är förbjudet enligt lag i Sverige och är ett brott mot individens rättigheter. Många som har tvingats in i ett tvångsäktenskap saknar rätten att skilja sig, kusingiften kan bidra till en ytterligare inskränkning av denna rätt, eftersom båda parter familj och släkt verkar för att hålla ihop äktenskapet via sina egna släktband.

Tvångsäktenskap är förknippat med våld i nära relationer, isolering, ofrivillig graviditet, våldtäkt, psykisk misshandel och sexuellt och ekonomiskt utnyttjande. Forskning visar också att tvångsäktenskap är sammankopplat med självskadande, psykisk ohälsa och självmord. Att motverka barn- och tvångsäktenskap inverkar positivt på barns och vuxnas rättigheter vad gäller frihet att välja sin egen partner, självbestämmande över kroppen och frihet från våld och förtryck.

I Göteborgs Stad har det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck ett tydligt rättighetsperspektiv, där rätten att fritt välja sin partner ingår. Arbetet med att motverka kusingiften inom ramen för en hederskontext är omhändertaget via det arbetet.

Bilaga

Kommunfullmäktiges protokollsutdrag 2022-10-06 § 15

Ärendet

Kommunfullmäktige gav 2022-10-06 § 15 kommunstyrelsen i uppdrag att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusinäktenskap i Göteborg och upplysa om dess medicinska och sociala konsekvenser. Kommunstyrelsen gavs även i uppdrag att säkerställa rutiner för stöd och hjälp till personer som tvingats in i kusinäktenskap.

Beskrivning av ärendet

Kusingifte är en tradition vanligt förekommande i framför allt delar av Mellanöstern och Nord- och Östafrika. Kusingifte kan vara en del av en hederskontext men är ännu inte olagligt i Sverige. Ett av motiven till att gifta sig med kusiner är att banden mellan makarna blir starkare och konflikter och eventuell skilsmässa förebyggs genom att bådas familjer arbetar gemensamt för att paret ska hålla ihop. Ofta har makarna känt varandra sedan barnsben och föräldrarna kan ha pratat om giftermål dem emellan sedan tidig ålder. Det kan upplevas som en trygghet att ha släktens stöd i äktenskapet men det kan också innebära större svårigheter att begära skilsmässa i och med trycket utifrån. I en hederskontext finns det ett incitament att fortsätta denna tradition i syfte att bibehålla kontrollen av släkten över nästa generation. Kusingiften är oftast arrangerade och ibland rent tvångsmässiga. Graden av tvång kan vara svårbedömt i enskilda fall då barnen socialiserats in i en tradition som ter sig naturlig i ens egen kontext och närmiljö. De sociala konsekvenserna av kusingifte, att det kan vara förbundet med ofrihet för makarna och innebära svårigheter att lämna äktenskapet för individen, är alltså en inbyggd logik, eller motivator, till kusinäktenskap inom ramen för en hederskontext.

Beredning

Inom ramen för utredningen har dialoger förts med Resursteam heder, Regionalt stödcentrum heder och en arbetsgrupp respektive en styrgrupp inom socialförvaltning Nordost som arbetar med frågor kring våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Därtill har Västra Götalandsregionen (VGR) och Socialstyrelsen konsulterats gällande frågan om information om de medicinska riskerna för barn födda ur kusinäktenskap.

Att motverka kusinäktenskap

Göteborgs Stad jobbar sedan många år med frågan om tvångsäktenskap inom ramen för det breda arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Förutom socialtjänstens myndighetsutövande arbete med insatser för individer där risk för bortgifte finns, pågår förebyggande arbete på en rad olika sätt. Det arbetet har bland annat beskrivits i Redovisning av uppdrag att ge en samlad bild av det våldspreventiva arbetet i staden som redovisades i kommunfullmäktige 2021-05-19 § 13. Göteborgs Stads arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck har ett tydligt rättighetsperspektiv med syfte att barn och unga tidigt lär sig att alla har rätt att välja sin egen partner, att man har självbestämmande över kroppen och ett liv fritt från våld och förtryck. Därtill finns både Resursteam heder och Regionalt stödcentrum heder som kan erbjuda stödsamtal, vägledning och samordning i kontakt med myndigheter för målgruppen.

Att upplysa om kusinäktenskapens medicinska och sociala konsekvenser

Att förebygga kusingifte genom att informera om de medicinska riskerna kring att få barn kusiner eller sysslingar emellan kräver att det finns sammansatt och lättillgänglig information att utgå ifrån för berörda yrkesverksamma samt information att lämna till brukare och medborgare. Därtill krävs det en upparbetad samverkan med Västra Götalandsregionen för att kunna hänvisa vidare för ytterligare information och eventuella vårdinsatser. Stadsledningskontoret har därför undersökt vilken typ av information som finns att tillgå i dagsläget.

Socialstyrelsen har i media uppgett att informationsmaterial om medicinska risker kring kusinäktenskap ska tas fram¹. I kontakt med stadsledningskontoret uppger Socialstyrelsen i november 2022 att de inom ramen för pågående regeringsuppdrag inom förlossningsvården har påbörjat ett arbete om prekonceptionell hälsa, en första delpublicering i uppdraget var i december 2022. Kusingifte ingår inte i denna första publicering. I Socialstyrelsens löpande behovsinventering har de konstaterat behov av stöd kring prekonceptionell rådgivning i bred bemärkelse och då frågan om genetisk rådgivning. Socialstyrelsen uppger att kusingiftemål kan komma att inkluderas i nästa steg men att det ännu inte fattats några formella beslut kring den frågan. I regeringens regleringsbrev till Socialstyrelsen för 2023 finns inga uppdrag kring kusingifte med.

Kontakt har även tagits med Västra Götalandsregionen (VGR) som uppger att de inväntar nationellt framtaget material från Socialstyrelsen och har inga pågående eller planerade informationsinsatser innan dess.

Arbetsätt och styrande dokument

Införandet av ett arbetsätt med syfte att motverka kusinäktenskap och upplysa om dess medicinska konsekvenser, utöver de arbetsätt som staden etablerat gällande hedersrelaterat våld och förtryck, bör ske stegvis. Ett första steg är att etablera samverkan med berörda parter, ex hälso- och sjukvården inom Västra Götalandsregionen (VGR), när aktuellt informationsmaterial finns framtaget på nationell och regional nivå. Steg två blir att sprida information i stadens verksamheter och kanaler. Information kan ges både till riktade grupper och till befolkningen brett, men bör i vilket fall riktas till vuxna. Dialog om målgrupper har varit föremål för diskussion med sakkunniga inom området hedersrelaterat våld och förtryck i utredningen. Att rikta information till barn och unga rekommenderas inte av flera skäl. Dels är det familj och släkt som bär vidare traditionen att gifta sig med kusiner och bäddar för ett sådant äktenskap för barnen ofta redan från småbarnsår, dels kan en fråga om medicinska konsekvenser för barn till kusiner leda till stigmatisering och mobbning.

Frågan om kusingifte och dess medicinska risker har kopplingar till olika sakområden; såsom hedersrelaterat våld och förtryck, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), folkhälsa och barns rättigheter och hälsa (då främst kopplingen till de barn som föds med sjukdomar som en konsekvens av föräldrarnas släktskap). Oavsett vilket styrande dokument som senare blir aktuellt för ett arbetsätt som hanterar information om medicinska risker med kusingifte bör det ske inom ramen för ett upplysande rättighetsarbete.

¹ [Risker med kusingifte ska belysas av Socialstyrelsen. - Dagens Samhälle \(dagensamhalle.se\)](https://www.dagensamhalle.se)

Rutiner för stöd och hjälp till personer som tvingats in i kusinäktenskap

De personer som tvingats in i kusinäktenskap ingår såväl juridiskt som praktiskt i målgruppen som riskerar utsättas eller har utsatts för tvångsäktenskap. Resursteam heder stöttar såväl socialtjänst som skolor för att förhindra att någon gifts bort mot sin vilja. Ofta handlar det om att förhindra ett bortförande ut ur landet. Socialtjänsten har möjlighet att ålägga en ung person (under 18 år) som riskerar att föras ut ur landet för att antingen könsstympas eller giftas bort, ett utreseförbud. För vuxna över 18 år kan socialtjänsten erbjuda ordinarie stödjande och skyddande insatser. Förskola, grundskola och gymnasium har alla en viktig roll i att uppmärksamma tecken på risk för bortförande och att lämna orosanmälan till socialtjänsten.

Amandakommissionen visade i sin rapport² 2020 att det fanns brister i stadens arbete på detta område. Några barn hade förts utomlands under den undersökta perioden, 2017-2018, trots kontakter med bland annat socialtjänsten. Vissa av barnen hade aldrig kommit till rätta. Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck reviderades efter att Amandakommissionen lämnat sina rekommendationer. Två av aktiviteterna i planen är centrala för att motverka tvångsäktenskap och har också utvecklats utifrån upptäckta brister och efterföljande rekommendationer; 3.3 Upprätta rutiner och 3.4 Utveckla arbetet inom myndighetsutövande socialtjänst. Sammantaget beskriver dessa aktiviteter vikten av att ha rutiner i alla verksamheter som möter utsatta för en skyndsam och korrekt hantering som säkrar stöd och skydd för de utsatta samt att utveckla arbetet med risk- och skyddsbedömningar, rätt insats efter behov och en systematisk uppföljning av insatser för att ständigt förbättra sig och säkerställa att Göteborgs Stad följer lagstiftning, riktlinjer och rutiner. Missförhållanden ska därtill utredas enligt lex Sarah. Personalen ska få rätt kompetensutveckling och numera är det Regionalt Stödcentrum heder som ansvarar för utbildningar kring hedersrelaterat våld och förtryck (i planen anges Dialoga kompetenscentrum).

Socialförvaltning Centrum samlar årligen in statistik på antalet bortförda barn i hederskontext. Den senaste mätningen från hösten 2022 visade att tio barn saknas, varav två misstänks handla om bortgifte. Det finns troligen ett mörkertal.

Resursteamet uppger att man innan årsskiftet 2022 konsulterade i ett par ärenden där risken för att föras utomlands för giftermål bedömdes som hög. Myndighetsutövande socialtjänst gjorde en annan bedömning än vad teamet rekommenderade och dessa barn är inte längre kvar i landet. Ett av skälen till att socialtjänsten gör en annan bedömning kan vara att ungdomen tar tillbaka sin historia vid något tillfälle i inledningsskedet och att socialtjänsten då upplever att man inte kan fortsätta utredningen. Den typen av ambivalens i ärenden med hedersproblematik är inte ovanlig och barnet är då i behov av stöd i att kunna stå kvar vid sin historia, trots rädsla för konsekvenser från familjen. Resursteamet och Stödcentrum har en önskan om att bli kontaktade i alla ärenden där det finns misstanke om hedersutsatthet och att få komma in tidigt i utredningsprocessen. Man menar att det är helt avgörande för utgången av ett ärende och då även för möjligheten att skydda barnen från våld och övergrepp i hederns namn.

²[Amandakommissionen+Granskning+av+Göteborgs+Stads+arbete+mot+hedersrelaterat+våld+och+förtryck+2017-2018.pdf \(goteborg.se\)](#)

I Amanda-kommissionens granskningsrapport från 2020 konstateras:

”Flera intervjuade lyfter fram satsningen på Resursteam heder som något positivt och viktigt. Ofta fungerar samverkan bra. Men det framkommer även uppgifter om att Resursteamens specialistkunskap inte alltid används.

Ibland kanske teamen gör en skarpare bedömning av allvaret än socialtjänsten vilket kan leda till att socialsekreterare undviker kontakt med teamen. Det kan leda till att utsatta barn blir utan stöd.”

Vidare konstaterar kommissionen att ”brister i socialtjänstens kompetens, handläggning, rutiner, samverkan och insatser i ärenden när det gäller stöd och skydd kan medföra allvarliga konsekvenser för ett barn som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Därför är det av stor vikt att socialtjänstens handläggning och dokumentation fungerar och följer gällande lagar och föreskrifter samt att personalen har kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck och att bästa tillgängliga kunskap används.”

Regionalt stödcentrum heder uppger att verksamheten har ett antal kvinnor i stödsamtal som blivit bortgifta, antingen med en kusin eller annan man mot sin vilja. Stödcentrum uppger att tvångsäktenskap är vanligt förekommande hos många av de vuxna kvinnor de möter och har sett en ökning av personer som önskar stödsamtal under hösten 2022. Detta både på initiativ av utsatta själva men också bland de personer som socialsekreterare möter och hänvisar till Stödcentrum.

Pågående arbete i staden inom området

Resursteam heder och myndighetsutövande socialtjänst inom socialförvaltning Nordost har i samverkan ett pågående arbete med att fram en rutin för ärenden med hedersproblematik. Syftet med rutinen är att hjälpa medarbetare inom socialtjänsten att identifiera utsatthet för hedersvåld och förtryck samt vägleda samverkan mellan Resursteam heder och avdelningen Barn och unga. En rutin för hantering av beslut om utreseförbud har tagits fram med vägledande domstolspraxis från ett antal domar sedan lagen infördes 2020. I socialförvaltningarna pågår också ett gemensamt revideringsarbete med rutinen för polisanmälan i ärenden med hedersproblematik där misstanke om brott finns.

Material från andra aktörer

Det finns material från andra städer och myndigheter Göteborgs Stad kan ta lärdom och kunskap ifrån. I Borås Stad har man tagit fram en *Handbok mot hedersrelaterat våld och förtryck*³. Storstadskartläggningen⁴ från Örebro universitet 2018, som initierades av Göteborgs Stad, är ett av de kunskapsunderlag som legat till grund för handboken. Syftet med handboken är att höja kompetensen om hedersrelaterat våld och förtryck bland yrkesverksamma, kvalitetssäkra arbetsflödet och strukturen och stärka det övergripande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Handboken riktar sig till yrkesverksamma inom både skolförvaltningar och socialtjänst som möter personer i en hederskontext och är både ett kunskapsunderlag, ett underlag för vad som behöver prioriteras i arbetet i staden under den period handboken gäller för samt

³ [Våga fråga, Borås Stads Handbok mot hedersrelaterat våld och förtryck \(boras.se\)](#)

⁴ [Heder+och+samhälle_2019.pdf \(goteborg.se\)](#) (i bokform heter kartläggningen nu Heder och samhälle)

ett konkret metodstöd för yrkesverksamma i hur man ska agera när man möter en person utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck.

Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen Östergötland har under 2022 tagit fram *Myndighetsgemensam vägledning vid hedersrelaterad brottslighet*. Den riktar sig till skola, socialtjänst, polis och hälso- och sjukvård och behandlar hur myndigheter ska agera för att ge stöd och skydd när barn och vuxna riskerar att bli eller har blivit bortförda till utlandet i syfte att utsättas för hedersrelaterad brottslighet. Ett seminarium riktat till yrkesverksamma inom socialtjänst, förskola och skola har genomförts i staden i december förra året för att sprida kunskap om vägledningen.

Jämställdhetsmyndigheten släppte i december 2022 *Bortförda barn och unga 2022:25*⁵. I delrapporten beskrivs arbetet i kommuner och myndigheter med ärenden där barn och unga förts utomlands i hedersrelaterade syften, eller blivit bortförda och utsatta för någon annan typ av våld.

Några av slutsatserna i rapporten som har bäring på stadens arbete är att de insatser som beviljas via socialtjänsten inte alltid får önskvärd effekt för barnen och att det även kan saknas evidens för insatserna. Det gäller exempelvis familjebehandling i hedersrelaterade ärenden. Jämställdhetsmyndigheten fastslår vidare att yrkesverksamma i stor utsträckning saknar en fördjupad förståelse för målgruppens utsatthet i förhållande till deras förövare (föräldrar och andra familjemedlemmar). Det får konsekvenser för deras bedömningar av bland annat den utsattas hot- och risknivå samt behov av skydd och andra insatser. Trots att familj och släkt är en aktiv del i våldsutövandet, eller sanktionerandet därav, beslutas det om familjebehandling och placering av barn hos släktingar där vetskap om hedersförtryck framkommit. Detta har bland annat lett till att barn förts utomlands och tvingats till äktenskap, könsstympning eller så kallade uppfostringsresor som ofta består av hård kontroll och med våldsamma eller förtryckande inslag mot barnet. När barnen förts utomlands har svenska myndigheter begränsade möjligheter att få hem barnet igen. Det är därför av största vikt att myndigheter förhindrar bortförande innan det sker. Vidare beskriver rapporten att kompetensen kring genomförande av hot- och riskbedömningar behöver förbättras hos socialtjänsten. Det förutsätter även tillräckliga personella och ekonomiska resurser. Sammantaget kan konstateras att dessa slutsatser går i linje med Amanda-kommissionens slutsatser om bristerna i Göteborgs Stads arbete.

Stadsledningskontorets bedömning

Att motverka kusinäktenskap och upplysa om dess medicinska och sociala konsekvenser

De sociala konsekvenserna av kusingifte, att det kan vara förbundet med ofrihet för makarna och innebära svårigheter att lämna äktenskapet för individen, är inbyggt som en motivator till kusinäktenskap inom ramen för en hederskontext. Stadsledningskontoret bedömer därför att information om sociala konsekvenser är verkningslöst om syftet är att motverka hedersnormer, däremot behöver pågående arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck fortsätta fördjupas och utvecklas. Stadsledningskontoret menar att Göteborgs stad med anledning av avsaknad av evidensbaserad medicinsk information om risker med kusinäktenskap bör invänta det informationsmaterial som nationellt planeras att tas fram

⁵ [Bortförda barn och unga | Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se)

från Socialstyrelsen. Även VGR har beslutat att vänta in den informationen för att kunna skapa ett regionalt arbete i frågan. När informationsmaterial finns bör det ligga till grund för framtagande av ett informationsmaterial anpassat för den kommunala kontexten. Materialet behöver spridas vidare i lämpliga kanaler till de verksamheter som möter vuxna, det kan exempelvis ske via familjecentraler och i samhällsinformation riktad till nyanlända. Att rikta det till vuxna bedöms ge störst effekt då vuxna i en hederskontext ansvarar för traditionen att gifta bort sina barn med kusiner i släkten. Barnen bör inte bära ansvar i frågan utan fortsätta stärkas i sina rättigheter och få information om var man söker stöd vid behov.

Stadsledningskontoret avser att bevaka framtagandet av ett nationellt informationsmaterial om medicinska risker med kusinäktenskap och att integrera arbetssätt för spridning i lämpligt styrande dokument när materialet är framtaget. Vidare bedömer stadsledningskontoret att frågan om i vilket styrande dokument ett arbetssätt ska integreras bör övervägas när materialet är framtaget och samverkan med VGR i frågan finns. Det pågår en rad förändringar inom planer och program i staden vilket gör det svårt att i nuläget avgöra vilket som är aktuellt och mest passande vid en senare tidpunkt.

Rutiner för stöd och hjälp till personer som tvingats in i kusinäktenskap

Göteborgs Stad har gjort flera omfattande insatser för att motverka och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck de senaste åren och bedömer att arbetet med stöd och hjälp till personer som tvingas in i kusinäktenskap faller inom ramen för det arbetet. Arbetet behöver fortsätta utvecklas och fördjupas och stadens verksamheter behöver fortsatt använda den specialistkompetens som finns på området, som till exempel Resursteam heder och Regionalt stödcentrum heder.

Stadsledningskontoret ser positivt på socialförvaltning Nordosts pågående arbete med framtagande av rutiner för hantering av ärenden avseende hedersproblematik och menar att övriga socialförvaltningar behöver ta fram rutiner och/eller handböcker som omfattar de delar där Amanda-kommissionen i sin rapport konstaterade brister. Det kan till exempel omfatta rutiner för utreseförbud, samverkan med resursteam eller polis, hur och när man gör risk- och skyddsbedömningar, ett systematiskt uppföljningsarbete och avvikelshantering. Framtagande av rutiner och/eller handbok bör ske i samverkan mellan samtliga fyra socialförvaltningar så att stadens verksamheter arbetar likvärdigt. Arbetet kan med fördel ta inspiration från tidigare framtagna vägledningar och handböcker som andra myndigheter och städer tagit fram (se rubriken Omvärldsbevakning). Stadsledningskontoret bedömer att ett sådant arbete ligger i linje med det ansvar som utpekats i Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och att det kan bidra till att stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och att förhindra att fler barn och unga förs ut ur landet i hedersrelaterade syften, bland annat för barn- och tvångsäktenskap, där kusingifte kan vara en form.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Motion av Jessica Blixt (D), Martin Wannholt (D) och Mariette Höij-Risberg (D) om att ta fram en strategi för upplysning och information i syfte att motverka kusingifte i Göteborg samt säkerställa rutiner för stöd

§ 15, 0214/22

Beslut

Enligt kommunstyrelsens förslag:

1. Kommunstyrelsen får i uppdrag att inom ramen för befintliga styrdokument implementera ett arbetssätt med syfte att motverka kusingifte i Göteborg och upplysa om dess medicinska och sociala konsekvenser.
2. Kommunstyrelsen får i uppdrag att skriftligen återrapportera en redovisning av det implementerade arbetssättet.
3. Kommunstyrelsen får i uppdrag att säkerställa rutiner för stöd och hjälp till personer som tvingats in i kusingifte.

Handling

2022 nr 173.

Yrkanden

Nina Miskovsky (M), Kristina Bergman Alme (L) och Marina Johansson (S) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Sara Carlsson Hägglund (V) och Sara-Linnea Östervall (MP) yrkar avslag på motionen.

Jessica Blixt (D) och Agneta Kjaerbeck (SD) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag och tilläggsyrkande från SD i kommunstyrelsen.

Propositionsordning

Ordföranden ställer först propositioner på kommunstyrelsens förslag och förslaget från Sara Carlsson Hägglund och Sara-Linnea Östervall och finner att kommunstyrelsens förslag har bifallits.

Ordföranden ställer herefter propositioner på bifall respektive avslag på tilläggsyrkandet från SD i kommunstyrelsen och finner att det har avslagits.

Reservation

Ledamöterna från SD reserverar sig mot beslutet till förmån för det egna yrkandet.

Protokollsutdrag skickas till

Kommunstyrelsen
Socialnämnderna – Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst

Dag för justering

2022-10-14

Vid protokollet

Sekreterare

Mathias Sköld

Ordförande

Anneli Rhedin

Justerande

Pär Gustafsson

Justerande

Håkan Eriksson

Justerande

Åse-Lill Törnqvist